

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/historia-z-ipn/235770,Maciej-Korkuc-1944-nowe-zniewolenie.html>
26.02.2026, 17:13

Maciej Korkuć: 1944: nowe zniewolenie

Karta atlantycka stała się fundamentem określającym cele obozu państw alianckich w II wojnie światowej. Te stwierdzenia – uwzględniające prawa do wolności i suwerenności narodów – miały być dowodem moralnej wyższości obozu aliantów nad państwami Osi, które niosły innym narodom zniewolenie i podporządkowanie silniejszym.

[Akcja "Burza" Józef Stalin Polska na uchodźstwie](#) [Polskie Państwo Podziemne](#) [Powstanie Warszawskie](#) [Stosunki międzynarodowe USA](#) [Wielka Brytania](#) [ZSRS](#)

14.08

„Po pierwsze, ich kraje nie dążą do żadnej ekspansji terytorialnej lub innej. Po wtóre, nie zgodzą się oni na żadne zmiany terytorialne, które by nie zgadzały się ze swobodnie wyrażonymi życzeniami ludów zainteresowanych. Po trzecie, szanują oni prawo wszystkich ludów do wybrania sobie formy rządu, pod jakim chcą żyć, i pragną oni, żeby przywrócono prawa suwerenne i autonomię tym, którym je odebrano siłą”

- to fragment tekstu Karty atlantyckiej z 14 sierpnia 1941 r., w którym prezydent USA i premier Wielkiej Brytanii określali podstawowe zasady udziału ich państw w wojnie.

Karta atlantycka stała się fundamentem określającym cele obozu państw alianckich w II wojnie światowej. Te stwierdzenia – uwzględniające prawa do wolności i suwerenności narodów – miały być dowodem moralnej wyższości obozu aliantów nad państwami Osi, które niosły innym narodom zniewolenie i podporządkowanie silniejszym. Po agresji Niemiec na Związek Sowiecki również Moskwa ten dokument podpisała.

W 1939 r. było oczywiste, że klęskę Polsce przyniosła koalicja kilku wrogów: Niemiec, wspartych na południu przez Słowację, i Związku Sowieckiego. Ziemie Polski zostały zniewolone, ale dzięki przeniesieniu władz RP do krajów sojuszniczych państwo polskie funkcjonowało nieprzerwanie przez całą wojnę. Podtrzymana została ciągłość prawna pomiędzy instytucjami sprzed wojny i instytucjami odtworzonymi na uchodźstwie. Rzeczpospolita Polska pozostała stroną walczącą jako członek koalicji antyniemieckiej. Była jedynym legalnym dysponentem terytorium i prawnym reprezentantem obywateli RP. To decydowało o legalizmie państwowym tworzonych z jej upoważnienia organów Polskiego Państwa Podziemnego, jednoczącego ludowców, narodowców, socjaldemokratów oraz przedstawicieli mniejszych ugrupowań politycznych.

Kiedy w 1941 r. Niemcy zaatakowały ZSRS, doszło do odwrócenia przymierzy. Mimo świadomości zbrodniczego charakteru sowieckiej dyktatury Wielka Brytania niezwłocznie uznała ZSRS za swojego sojusznika, bez żadnych warunków wstępnych. Sowietów zostali przyjęci do obozu aliantów. To oznaczało przyjęcie do grona państw walczących przeciw Rzeszy Niemieckiej Hitlera jego niedawnego sojusznika – państwa totalitarnego i zbrodniczego.

Dla Polski to także oznaczało zmianę i niosło nowe wyzwania. Był to wyczekiwany moment zerwania solidarności agresorów. Niemcy całkowicie wyparli Sowietów i stali się (wraz ze Słowacją) jedynym okupantem całości polskiego terytorium. W głęboko pojętym interesie Rzeczypospolitej, jako ofiary obu państw totalitarnych, było, aby front niemiecko-sowiecki ugrzązł gdzieś daleko na wschód od ziem polskich, wykrwawiając obie strony. Dla Polski nie było dobre nadmierne umocnienie czy też definitywne zwycięstwo na wschodzie: ani Stalina, ani Hitlera.

Próba normalizacji

Władze RP nie mogły jednak być obojętne na współpracę brytyjsko-sowiecką. Musiały zająć jakieś stanowisko. Dopóki Armia Czerwona ponosiła klęski, sowiecki totalitaryzm nie zagrażał Polsce bezpośrednio. Władze RP zdecydowały się na próbę unormowania stosunków z ZSRS. Ewentualne porozumienie na zasadzie wzajemnego respektowania suwerenności stwarzało szansę wydobywania z sowieckich obozów koncentracyjnych i przymusowych miejsc osiedlenia ofiar sowieckich represji – setek tysięcy obywateli RP, którzy do tego czasu przeżyli terror i represje. 30 lipca 1941 r. podpisano porozumienie przywracające stosunki międzypaństwowe pomiędzy Polską a ZSRS.

Przystąpienie Stanów Zjednoczonych do wojny w grudniu 1941 r. było dla Polaków dodatkowym źródłem optymizmu. Wspomniane wyżej zasady sformułowane przez Franklina D. Roosevelta i Winstona Churchilla 14 sierpnia 1941 r., znane jako Karta atlantycka, stały się podstawowym dokumentem, na który powoływały się w kolejnych latach Narody Zjednoczone w walce przeciwko państwom Osi.

Źródłem nadziei były koncepcje rozpoczęcia inwazji kontynentu od strony Półwyspu Bałkańskiego. To stwarzałoby szansę na wyzwolenie Polski przez anglosaskie siły sojusznicze, w których składzie walczyłyby Polskie Siły Zbrojne na Zachodzie. Gdyby taki scenariusz się ziścił, pojawiłaby się możliwość, że Niemcy zostaną pokonane na zachodzie Europy, zanim Armia Czerwona zbliży się do Polski. Dawałoby to Polakom szansę odbudowy w kraju potencjału militarnego i politycznego wolnego państwa, który zabezpieczałby suwerenność i granice przed ewentualnymi agresywnymi poczynaniami komunistycznego ZSRS.

Stalin tylko czasowo nie eksponował nadmiernie wrogich zamierzeń wobec Polski. Jednak potajemnie podejmował inicjatywy sprzeczne z literą i duchem porozumień sowiecko-polskich. Latem 1941 r. wydał polecenia odbudowy podporządkowanych Kremlowi dywersyjnych struktur komunistycznych na polskich ziemiach okupowanych przez Niemców. Wyszkolone grupy komunistycznych funkcjonariuszy zostały w kolejnych miesiącach przerzucone do centralnej Polski i rozpoczęły działalność pod nazwą Polskiej Partii Robotniczej. Natomiast na wschodnich obszarach RP Sowietci rozwijali działalność sowieckich oddziałów leśnych i grup dywersyjnych, funkcjonujących bez porozumienia z władzami RP, nierzadko stanowiących zagrożenie dla polskiej ludności.

Stalin już wtedy próbował wymóc na Brytyjczykach zgodę na usankcjonowanie zaboru połowy Polski, dokonanego w 1939 r., żądając uznania linii Bugu za zachodnią granicę ZSRS. Churchill w 1942 r. gotów był na ustępstwa w tej sprawie. Na szczęście prezydent Roosevelt jednoznacznie przeciwstawił się traktowaniu wschodniej Polski jako przedmiotu układu z Moskwą – wbrew zasadom Karty atlantyckiej.

[Czytaj artykuł Macieja Korkucia 1944: nowe zniewolenie na portalu przystanekhistoria.pl](#)
[Poprzedni Strona](#)
[Następny Strona](#)

Akcja Burza, Polskie Państwo Podziemne, Powstanie warszawskie, Stosunki międzynarodowe, USA, Wielka Brytania, ZSRS

Artykuł

Przysięga 1 Warszawskiej Dywizji Piechoty im. Tadeusza Kościuszki w Sielcach nad Oką (ZSRS). Na trybunie honorowej od lewej: Wanda Wasilewska i Zygmunt Berling. Nad trybuną flagi: amerykańska, sowiecka i brytyjska; 15 VII 1943 r. (fot. z zasobu IPN)